“Mühərriksiz kənd təsərrüfatı aqreqatlarının istehsal potensialının öyrənilməsi” üzrə daxili bazar araşdırmaları

YEKUN HESABAT

1. Giriş
2. Araşdırmanın metodologiyası

3. Bazarın mövcud durumu
    3.1. Rəsmi statistika
    3.2. Kənd təsərrüfatı aqregatları satışı ilə məşqul olan şirkətlərin monitorinqi və əldə olunmuş nəticələr
    3.3. Onlayn rejimdə satış edən müəssisələr
    3.4. Rəqib təkliflərin araşdırılması
    3.5. İstehlakçıların sorğusu
    3.6. Bazarın SWOT təhlili
4. Dövlət dəstəyi proqramları

5. İnkişaf Perspektivləri
    5.1. İstehsal
    5.2. Beynəlxalq brendlərinin məhsul istehsalının lokallaşdırılması

6. Ümumi tədbir planı
7. Nəticələrin qısa xülasəsi

1. GİRİŞ

Təqdim olunan hesabat Azərbaycan Respublikasının Kiçik və Orta Biznesin İnkişafı Agentliyinin sifarişi və maliyyə dəstəyi ilə Sage Solutions MMC konsaltinq şirkəti tərəfindən hazırlanmışdır.

Mühərriksiz kənd təsərrüfatı aqreqatlarının istehsal potensialınlın öyrənilməsi üzrə aparılmış daxili bazar araşdırmasının əsas hədəfləri aşağıdakı amillərdən ibarətdir:

a) Mühərriksiz kənd təsərrüfatı aqreqatlarının istehsalı və ticarəti bazarının mövcud durumunun öyrənilməsi və təhlili;

b) Bazar iştirakçılarının və istehlakçılarının mövcud problemlərinin və istəklərinin öyrənilməsi;

c) Beynəlxalq təcrübənin təhlilli və sərmayə perspektivlərinin araşdırılması;

d) Yerli istehsal perspektivlərinin təhlili.

2. ARAŞDIRMANIN METODOLOGİYASI

Bu hesabatla nəticələnən araşdırma, müxtəlif metodologiyaların tətbiqi vasitəsilə icra olunmuşdur.

Sözügedən metodologiyaların siyahisi aşağıda təqdim olunmuşdur:

- rəsmi statistik hesabatların toplanılması;
- onlayn rejimdə təhlil olunan bazara aid məqalələrin və məlumatların toplanılması;

- qiymət və çeşid məlumatlarının bilavasitə satış nöqtələrindən toplanılması;
- istehlakçılar ilə sorğuların keçirilməsi;

- beynəlxalq təcrübənin öyrənilməsi;
- bazarda təmsil olunmuş iştirakçılar ilə müsahibələrin keçirilməsi;

- əldə olunmuş ilkin məlumatların sistemləşdirilməsi və təhlili.

Qeydlər:

Hesabat cari və potensial əməliyyatlar üzrə rəy, Sifarişçi və Potensial İnvestor gələcək uğuru və ya səmərəliliyi üzrə rəy, eləcə də investisiya məsləhətləri olaraq qəbul edilməməlidir.

Bu Hesabat yalnız müqavilə şərtləri və tələblərinə uyğun olaraq istifadə edilə bilər.

3. BAZARIN MÖVCUD DURUMU

3.1. Rəsmi Statistika

Bu hesabatda təqdim olunan rəsmi statistika məlumatları və onlara dair təhlillər Azərbaycan Respublikasının kənd təsərrüfatı bazarının ölkə iqtisadiyyatı üçün zəruruliyini, ölkə regionlarının inkişafında rolunu, iş yerlərinin təmin edilməsində əhəmiyyətinin və hal-hazırda kənd təsərrüfatı əməliyyatlarında istifadə olunan müxtəlif texnikaların sayını və müxtəlifliyini əks etdirir.

Məlumatların toplanılması və analizi müvafiq nəticələrin əldə olunmasına və realistik qiymətləndirmə aparılmasına dəstək alər kimi istifadə olunur.

Son nəticə olaraq, statistik məlumatlar təhlil edilmiş və müvafiq qərar təkliflərinin faktlara arxalanması üçün əsaslandırılmış zəmin yaratmışdır

Məşğul əhalinin iqtisadi fəaliyyət növləri üzrə bölgüsü (%)

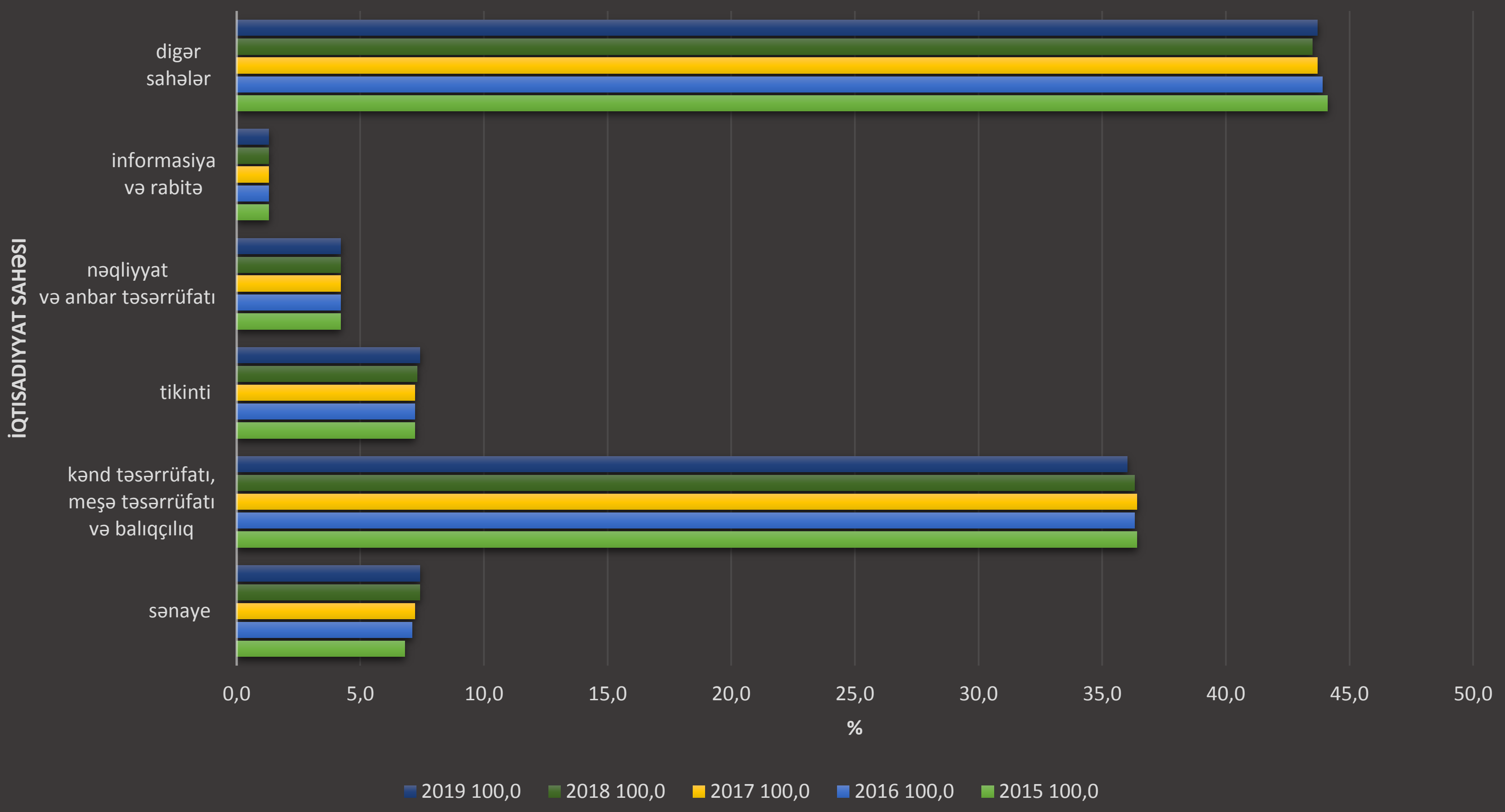

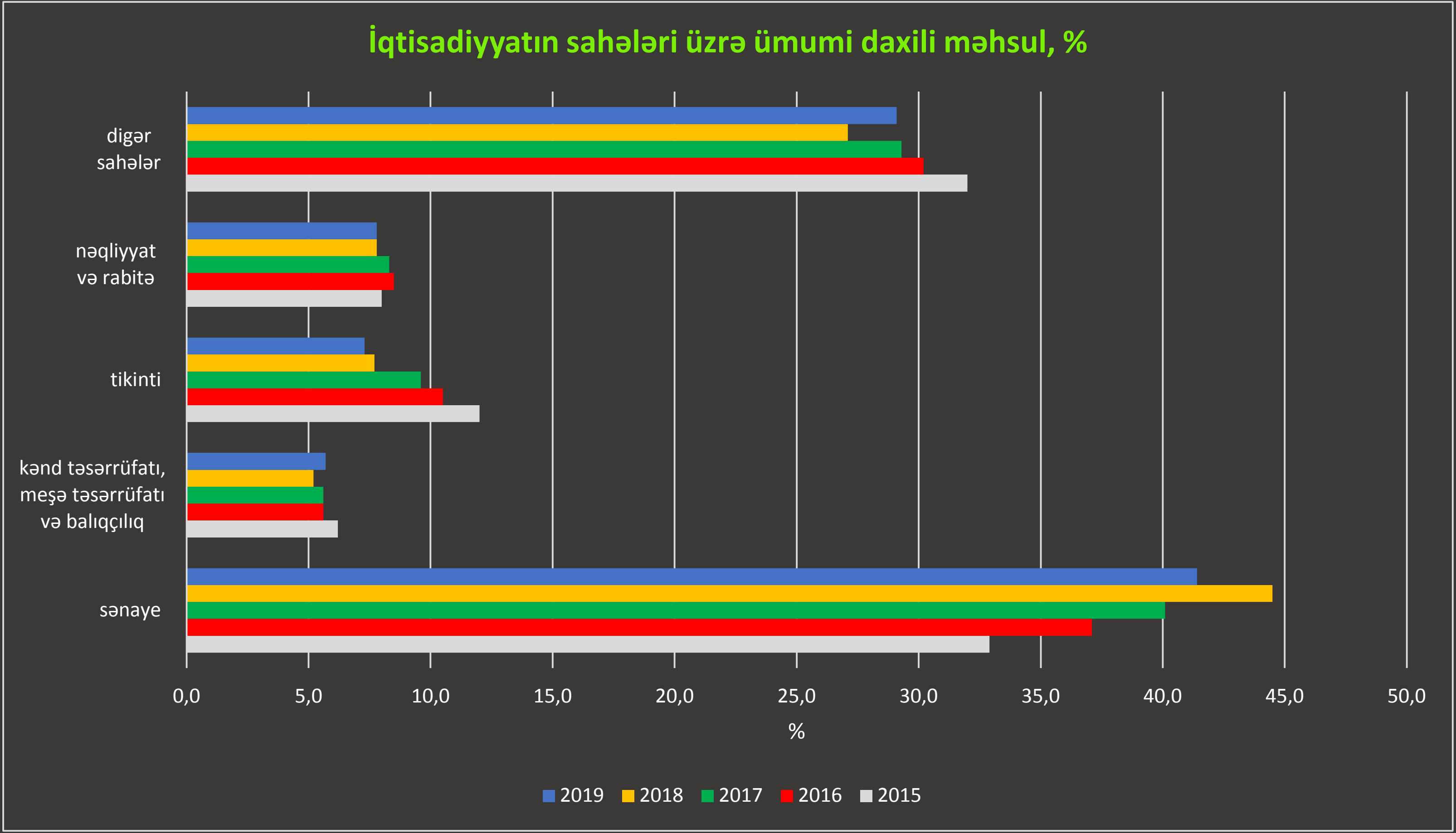

İqtisadiyyatın sahələri üzrə ümumi daxili məhsul, %
digər sahələr
nəqliyyat və rabitə
tikinti
kənd təsərrüfatı, meşə təsərrüfatı və balıqçılıq
sənaye
0,0
5,0
10,0
15,0
20,0
25,0
30,0
35,0
40,0
45,0
50,0
%
2019
2018
2017
2016
2015

2015-2019 cu illər üzrə kənd təsərrüfatının ümumi məhsulu, faktiki qiymətlərlə, (milyon manat)

İllər	Cəmi	o cümlədən		Cəmi	o cümlədən		Cəmi	o cümlədən	
		bitkiçilik məhsulları	heyvandarlıq məhsulları		bitkiçilik məhsulları	heyvandarlıq məhsulları		bitkiçilik məhsulları	heyvandarlıq məhsulları
Bütün təsərrüfat kateqoriyaları				Kənd təsərrüfatı müəssisələri			Fərdi sahibkar, ailə kəndli və ev təsərrüfatları		
2015	5635,3	2761,1	2874,2	410,1	132,5	277,6	5225,2	2628,6	2596,6
2016	5632,4	2577,2	3055,2	449,2	145,8	303,4	5183,2	2431,4	2751,8
2017	6580,0	3019,0	3561,0	645,4	238,5	406,9	5934,6	2780,5	3154,1
2018	7010,0	3186,0	3824,0	660,9	262,1	398,8	6349,1	2923,9	3425,2
2019	7836,7	3751,2	4085,5	713,2	321,0	392,2	7123,5	3430,2	3693,3

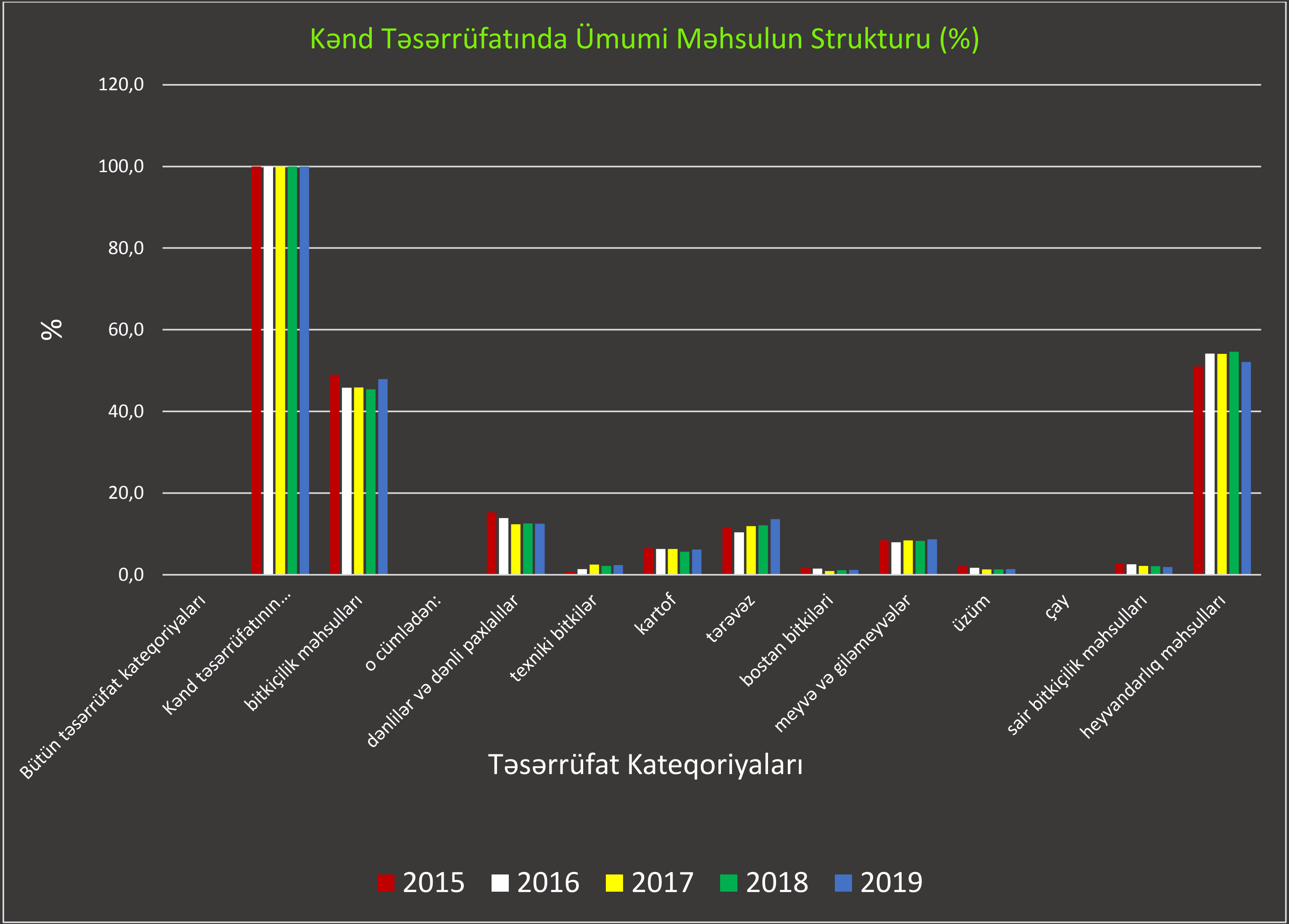

Kənd Təsərrüfatında Ümumi Məhsulun Strukturu (%)
120,0
100,0
80,0
60,0
40,0
20,0
0,0
%
Bütün təsərrüfat kateqoriyaları
Kənd təsərrüfatının...
bitkiçilik məhsulları
o cümlədən:
dənlilər və dənli paxlalılar
texniki bitkilər
kartof
tərəvəz
bostan bitkiləri
meyvə və giləmeyvələr
üzüm
çay
sair bitkiçilik məhsulları
heyvandarlıq məhsulları
Təsərrüfat Kateqoriyaları
2015
2016
2017
2018
2019

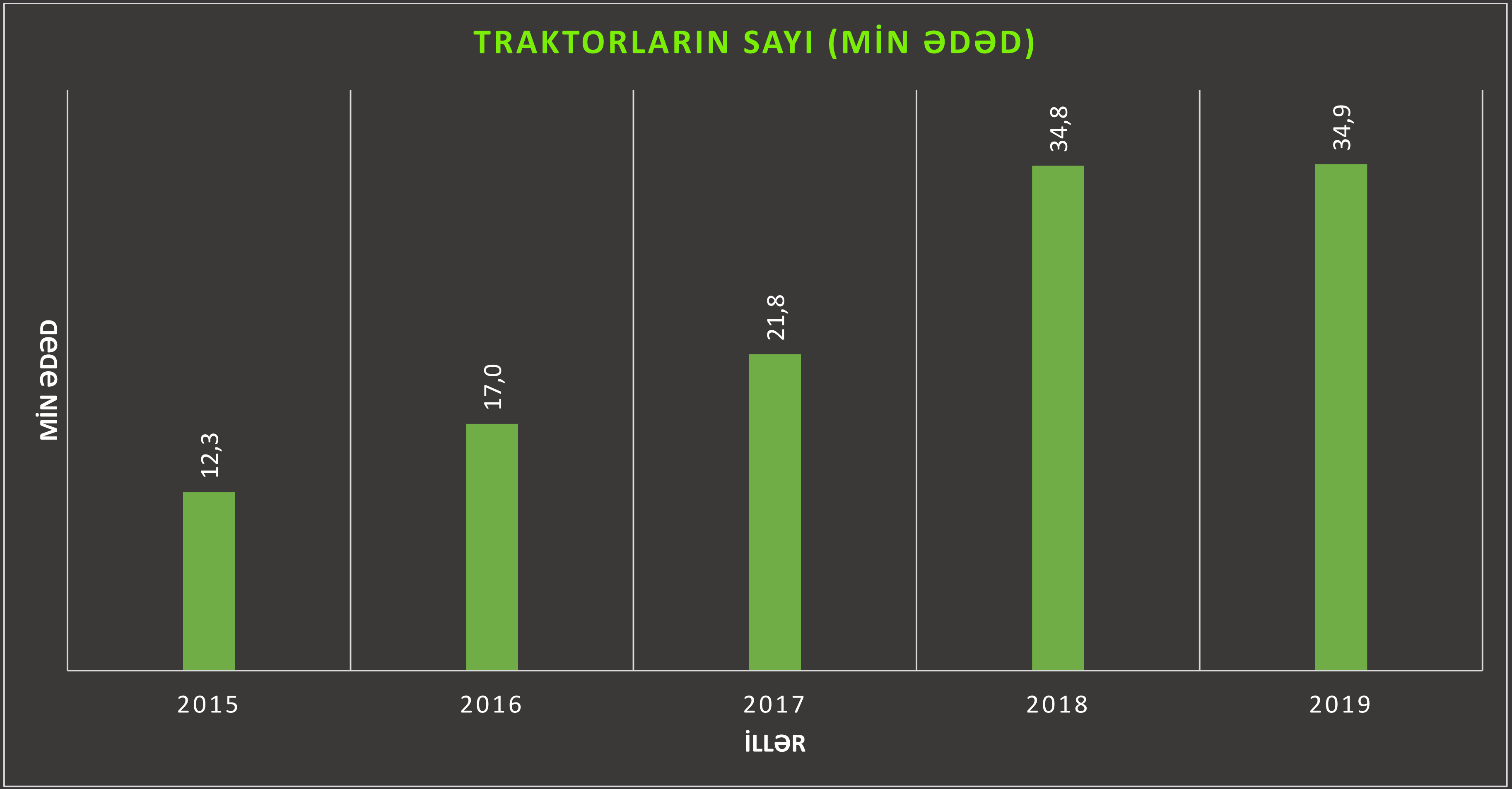

TRAKTORLARIN SAYI (MİN ƏDƏD)
MİN ƏDƏD
12,3
17,0
21,8
34,8
34,9
2015
2016
2017
2018
2019
İLLƏR

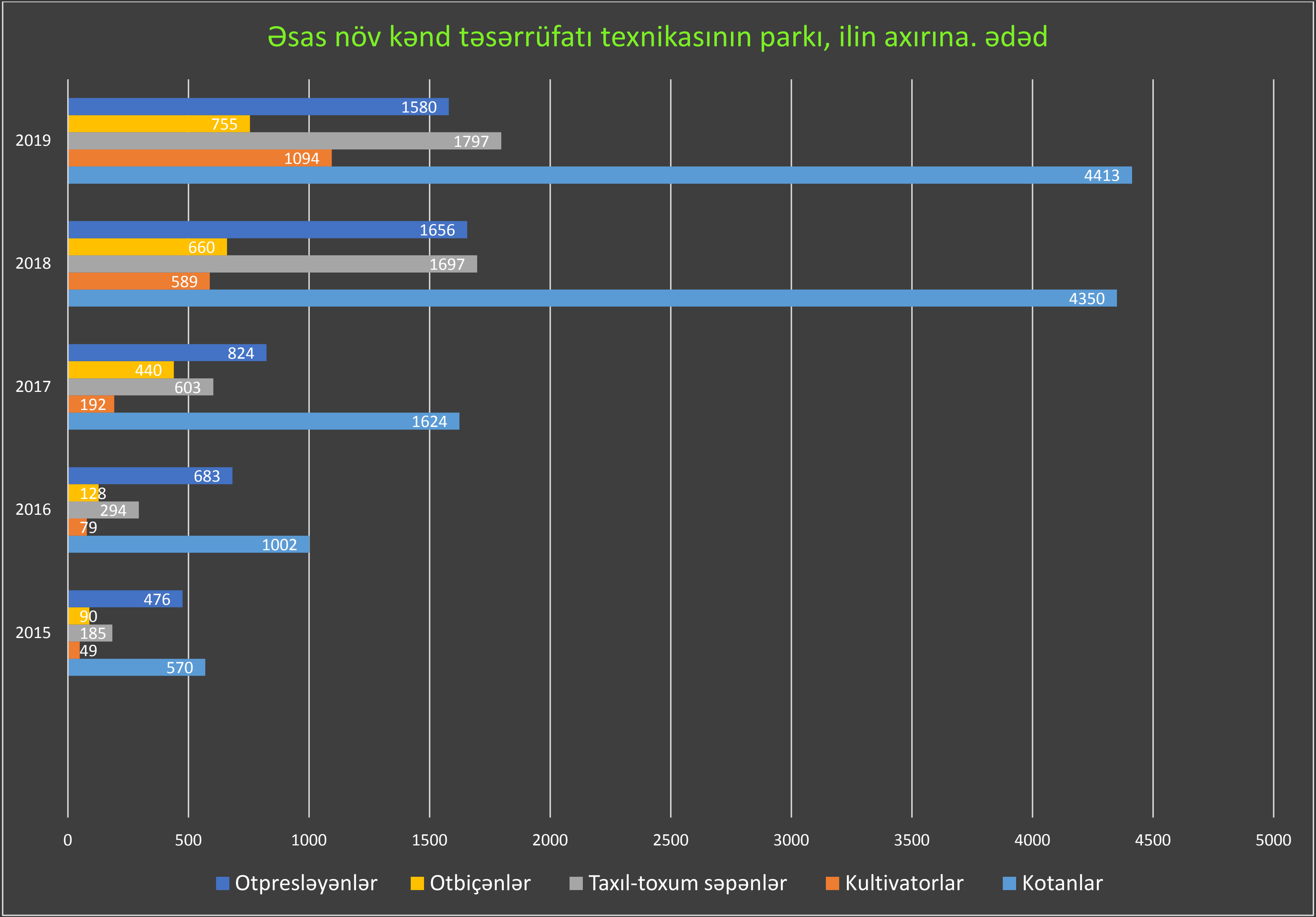
Əsas növ kənd təsərrüfatı texnikasının parkı, ilin axırına. ədəd
2019
1580
755
1797
1094
4413
2018
1656
660
1697
589
4350
2017
824
440
603
192
1624
2016
683
128
294
79
1002
2015
476
90
185
49
570
0
500
1000
1500
2000
2500
3000
3500
4000
4500
5000
Otpresləyənlər
Otbiçənlər
Taxıl-toxum səpənlər
Kultivatorlar
Kotanlar

100 traktora düşən əsas qoşqu aqreqatlarının sayı (ədəd)

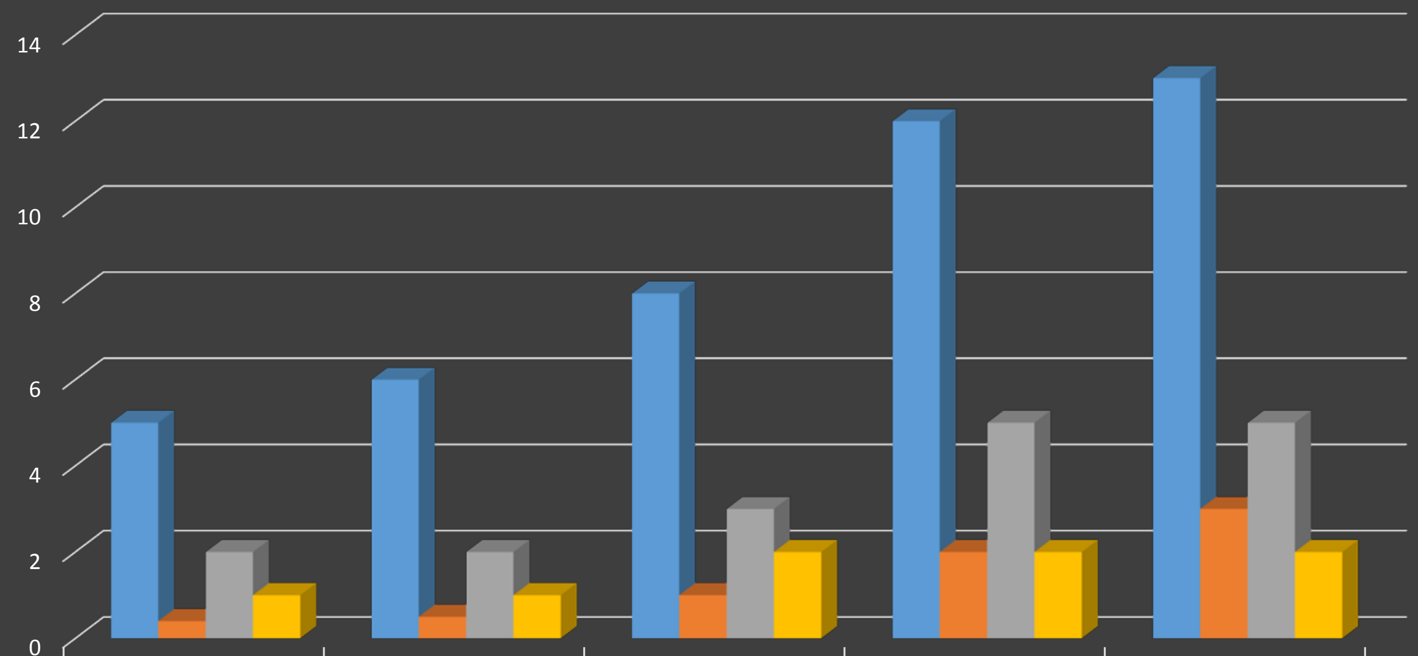

	2015	2016	2017	2018	2019
Kotan	5	6	8	12	13
Kultivator	0,4	0,5	1	2	3
Taxıl-toxum səpən	2	2	3	5	5
Otbiçən	1	1	2	2	2

Kotan Kultivator Taxıl-toxum səpən Otbiçən

Aqrolizinq ASC tərəfindən kənd təsərrüfatı məhsulları istehsalçılarına lizinq yolu ilə verilmiş aqreqatların sayı (ədəd)

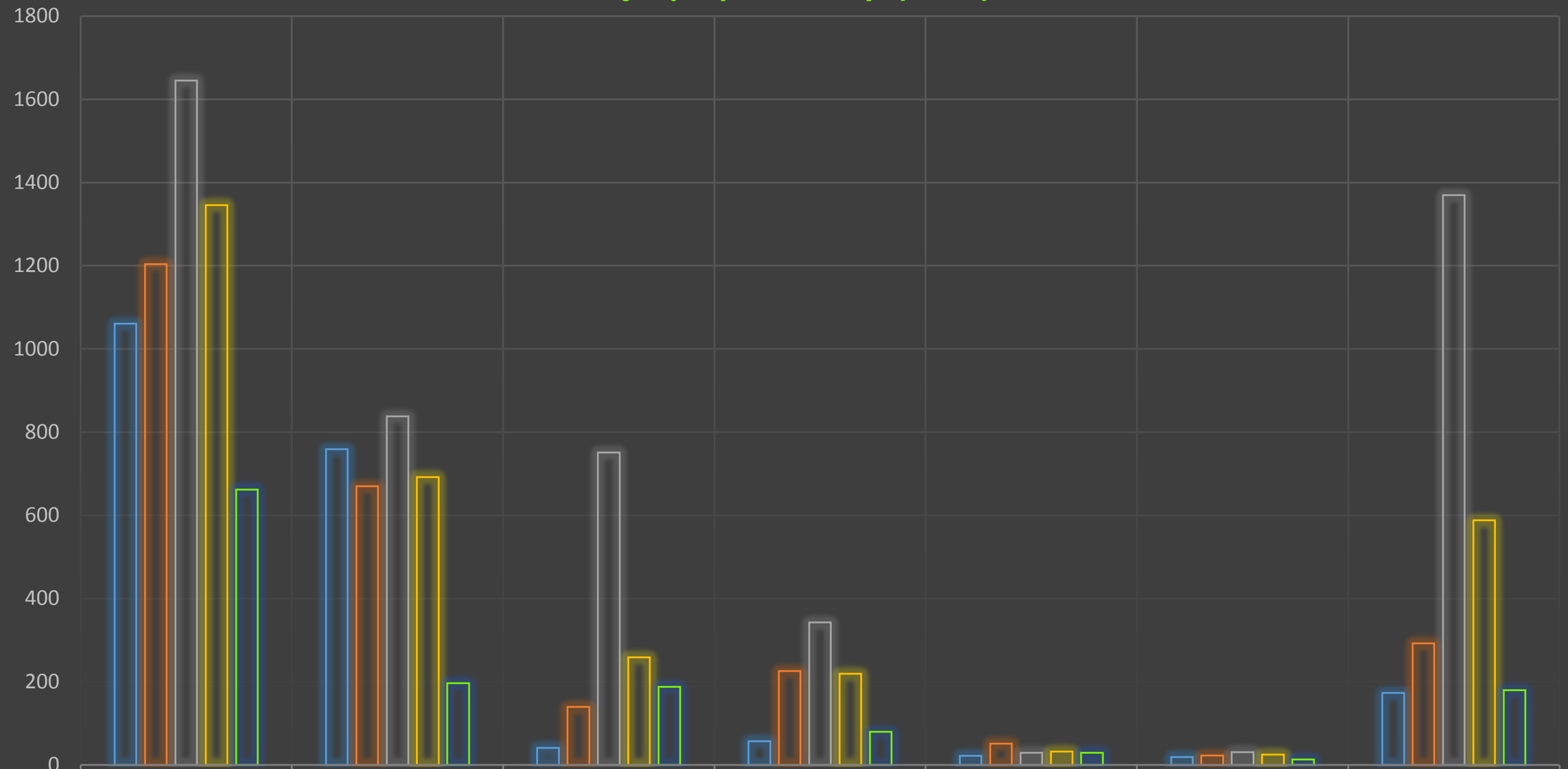

	Traktorlar	Kotanlar	Kultivatorlar	Malalar	Ot dırmıqları	Bağarası frezerlər	Traktor yedəkləri (qoşquları)
2015	1061	759	41	57	22	19	173
2016	1204	670	140	226	51	23	292
2017	1645	838	751	343	29	31	1370
2018	1346	692	259	219	32	25	588
2019	662	197	188	80	29	13	180

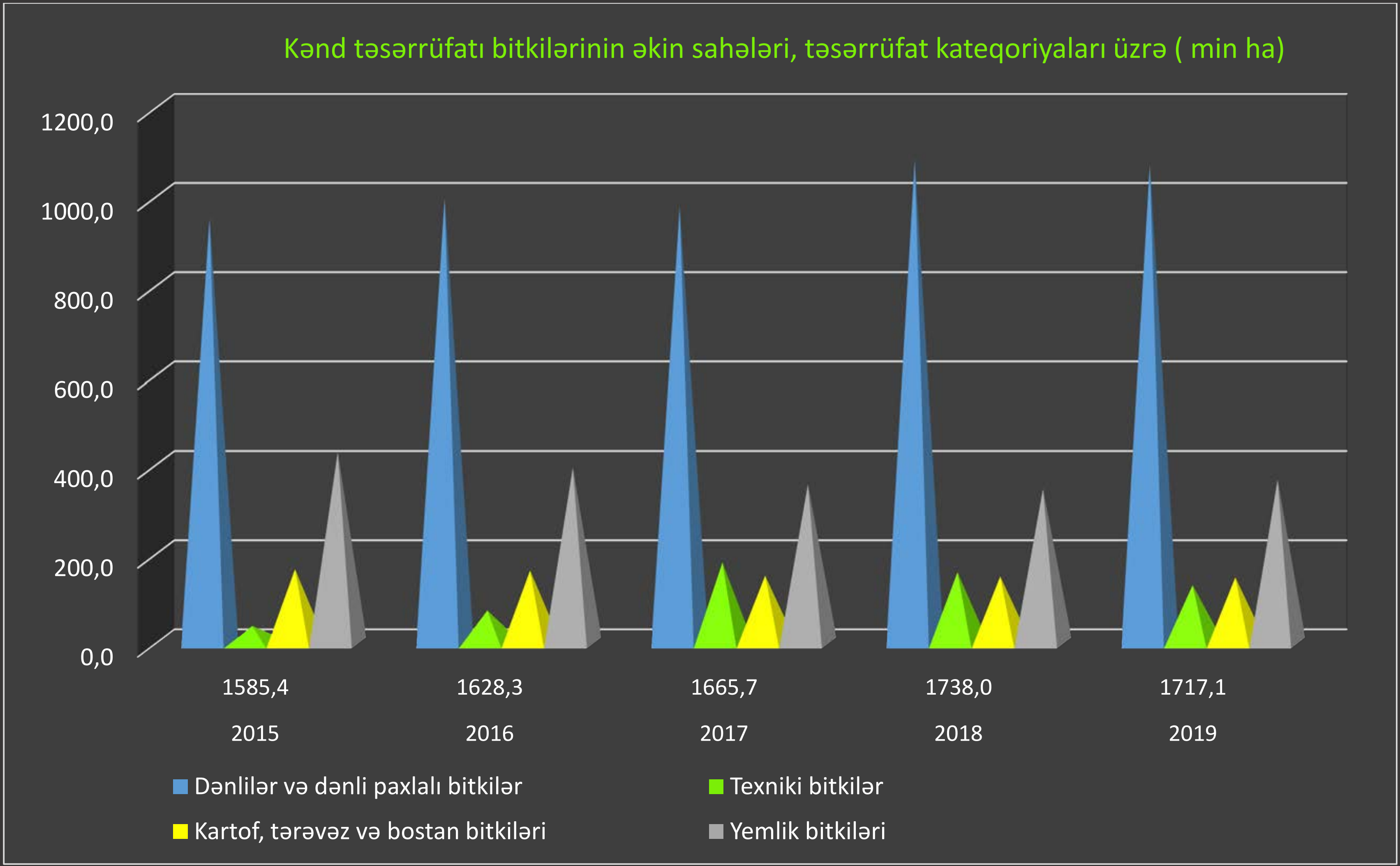
Kənd təsərrüfatı bitkilərinin əkin sahələri, təsərrüfat kateqoriyaları üzrə (min ha)
1200,0
1000,0
800,0
600,0
400,0
200,0
0,0
1585,4
1628,3
1665,7
1738,0
1717,1
2015
2016
2017
2018
2019
Dənlilər və dənli paxlalı bitkilər
Texniki bitkilər
Kartof, tərəvəz və bostan bitkiləri
Yemlik bitkiləri

Bitkiçilik məhsullarının istehsalı, təsərrüfat kateqoriyaları üzrə (min ton)

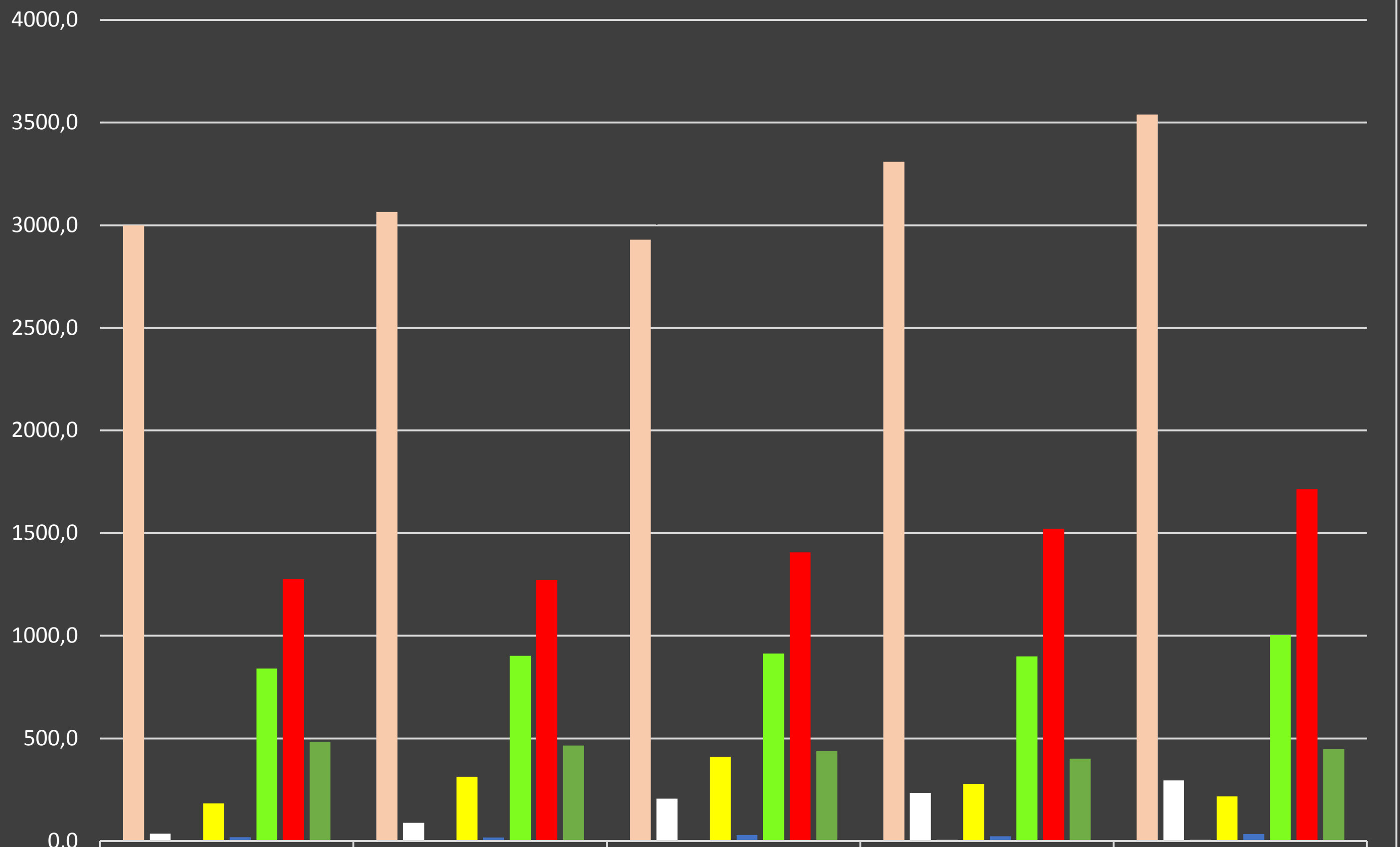

	2015	2016	2017	2018	2019
Dənlilər və dənli paxlalı bitkilər	2999,4	3065,1	2928,8	3309,2	3538,5
Pambıq	35,2	89,4	207,5	233,6	295,3
Tütün	3,5	3,6	5,3	6,3	6,0
Şəkər çuğunduru	184,3	312,6	410,1	277,2	218,5
Dən üçün günəbaxan	18,4	16,7	29,8	23,6	33,7
Kartof	839,8	902,4	913,9	898,9	1004,2
Tərəvəz	1275,3	1270,6	1405,6	1521,9	1714,7
Bostan məhsulları	484,5	464,8	438,1	401,9	447,6

2017- ci il ərzində kənd təsərrüfatı texnikasının satışı haqqında

2017-ci ildə ölkəyə dövlət vəsaiti hesabına 9877 vahid kənd təsərrüfatı texnikası gətirilmişdir.

İl ərzində "Aqrolizinq" ASC-nin xətti ilə kənd təsərrüfatı məhsulları istehsalçılarına əvvəlki ilə nisbətən 130,8 milyon manat çox olmaqla ümumilikdə 269,4 milyon manat dəyərində 2 vahid taxılyığan kombayn, kombayna qoşulan 12 vahid biçici aqreqat (qarğıdalı biçən 8 vahid, günəbaxan biçən 4 vahid), 179 vahid pambıqyığan kombayn, 87 vahid çuğundur çıxaran, 1645 vahid müxtəlif növ traktor, 1370 vahid traktor yedəkləri (qoşqular), 838 vahid kotan, 343 vahid mala, 751 vahid kultivator, 95 vahid ot biçən, 29 vahid ot dırmığı, 34 vahid ot küləş presləyən, 394 vahid çiləyici və tozlayıcı, 961 vahid səpici aqreqat, 92 vahid gübrəsəpən, 31 vahid bağarası frez, 33 vahid taxıl (toxum) təmizləyən və 979 vahid digər kənd təsərrüfatı maşın və avadanlıqları satılmışdır.

2018- ci il ərzində kənd təsərrüfatı texnikasının satışı haqqında

Aqrar sahədə keyfiyyətli məhsulun yetişdirilməsi və onun itkisiz yığılmasını təmin etmək üçün istehsalçıların zəruri texnika ilə təchizatının yaxşılaşdırılması məqsədilə ötən il ölkəyə dövlət vəsaiti hesabına 6030 vahid kənd təsərrüfatı texnikası gətirilmişdir.

2018-ci il ərzində "Aqrolizinq" ASC-nin xətti ilə kənd təsərrüfatı məhsulları istehsalçılarına ümumilikdə 197,9 milyon manat dəyərində 118 vahid taxılyığan kombayn, kombayna qoşulan 27 vahid biçici aqreqat, 101 vahid pambıqyığan kombayn, 13 vahid çuğundur çıxaran, 1346 vahid müxtəlif növ traktor, 588 vahid traktor yedəkləri (qoşqular), 692 vahid kotan, 219 vahid mala, 259 vahid kultivator, 89 vahid ot biçən, 32 vahid ot dırmığı, 60 vahid ot, küləş presləyən, 212 vahid çiləyici və tozlayıcı, 652 vahid səpici aqreqat, 65 vahid gübrəsəpən, 25 vahid bağarası frez, 30 vahid taxıl (toxum) təmizləyən və 634 vahid digər kənd təsərrüfatı maşın və avadanlıqları satılmışdır.

Rəsmi Statistika Təhlilinin Nəticələri

- Aqrar sektor ölkənin ən qabaqçıl sektorlarından biri olaraq məşqul olan əhalinin 36-38% işlə təmin edir;
- İxraciyata görə kənd təsərrüfatı məhsullarının həcmi dövlətin ixraciyyat strukturunda 2-ci yer tutur;
- Son 5 ildə kənd təsərrüfatının inkişaf templərinə baxmayaraq istehsalat həçmi, infrastruktur və texnika baxımından 1985-1990-ci illərin rəqəmlərinə hələ də nail olmayıb. Bu öz növbəsində, sənayənin yüksək inkişaf potensialından xəbər verir;
- Bu təhlilin mövzusu olan kotan, mala, kultivator frez, ot toplayan dırmıq və qoşqular aqreqatlarına tələbat stabil olaraq qalır və hər il sözügedən aqreqatların idxalına million manatlarla vəsait sərf olunur;
- Buna baxmayaraq, bazarın tələbi böyük bir hissədə ödənilməyib, və bu günə olan statistikaya əsasəs hər 100 traktora 13 kotan, 3 kultivator, 2 otbiçən düşür (2019-cu il statistikası). Beləliklə, ölkədə olan traktorların sayı onlar qoşqu alətlərinin sayından dəfələrlə çoxdur və bu ciddi disproporsiya kultivasiya və becərmə işlərinin vaxtında və səmərəli icra olunmasında ciddi çətinliklər yaradır.

3.2. Kənd Təsərrüfatı Aqreqatları Satışı İlə Məşqul Olan Şirkətlərin Monitorinqi və Əldə Olunmuş Nəticələr

Araşdırma zamanı Sage Solutions MMC-nin əməkdaşları tərəfindən bir sıra aqrar texnika ticarəti ilə məşqul olan şirkətlərlə görüşlər keçirilmiş və müvafiq məlumatlar əldə olunmuşdur.

Sözügedən şirkətlər aşağadakılardır:

- ✓ Aqroservice ASC
- ✓ Aqromarket MMC
- ✓ Aqrotextəchizat MMC
- ✓ Azertexnika MMC
- ✓ Grand Motors MMC

Aqroservice ASC

Şirkətin adı: Aqroservice ASC

Şirkətin nümayəndəsi: Ismayılov Rasim, Satış şöbənin rəisi

Fəaliyyət müddəti: 2005-ci ildən (16 il)

Satışda olan mühərriksiz avadanlıqlar: kotan, mala, kultivator frez, qoşqu, ot toplayan dırmıq. Ümumi kənd təsərüfatı texnikası: asılan, qoşulan aqreqatlar.

Yerli brendlər və avadanlıqlar: Caspi Yıldiz-Azərbaycan məhsulu, Esen-Türkiyyə, Gəncə İstehsal Zavodu- Azərbaycan məhsulu

Zamanət: istehsalçı tərəfindən həyata keçirilir

Kredit: yoxdur. 2017 ci ildən Aqrolizinq tərfindən lizinq təşkil edilir.

İllik həçmi- 300-400 ədəd 2020 il üçün/1270 ədəd 2019 il

Problemlər və istəklər- KOVİD-19 pandemiyası ilə ləngimələr. Digər problem yoxudr

Aqromarket MMC

Şirkətin adı: Aqromarket MMC

Şirkətin nümayəndəsi: Rasulov Elnur, Satış şöbənsinin baş mütəxəssisi

Fəaliyyət müddəti: 2014-ci ildən (7 il)

Satışda olan mühərriksiz avadanlıqlar: Ümumi kənd təsərüfatı texnikası: asılan, qoşulan aqreqatlar və ehtiyyat hissəliridə satılır

Yerli brendlər və avadanlıqlar: əsasən Türkiyyə istehsalı, ABŞ-dan ağıllı idarəetmə sistemləri. Yerli məhsul yoxdur

Zamanət: istehsalçı tərəfindən həyata keçirilir. Təmir şirkət tərəfindən həyata keçirilir

Kredit: Aqrar kredit inkişaf agentliyi tərəfidən kreditləşir vı bank tərəfindən verilir. Müştərinin öz istəyinə görə olur.

İllik həçmi- 2020 il üçün 3 700 000 AZN həçmində satış olub

Problemlər və istəklər- Gömrükdə problemlər yaradılır. Kənd təsərüfati avadanlıqları ƏDV və gömrık rüsümlarından azaddır ancaq buna baxmayaraq süni problemlər yaradılır. Kreditlərin faiz dərəcələri yüksəkdir.

Aqrotextəchizat MMC

Şirkətin adı: Aqrotextəchizat MMC

Şirkətin nümayəndəsi: Mustafayev Vuqar, Satış şöbənsinin rəisi

Fəaliyyət müddəti: 2018-ci ildən (3.5 il)

Satışda olan mühərriksiz avadanlıqlar: Ümumi kənd təsərüfatı texnikası: asılan, qoşulan aqreqatlar və ehtiyyat hissəlaridə satılır

Yerli brendlər və avadanlıqlar: əsasən Rusiya və Türkiyyə istehsalı Üstmak, Tartek), Gəncə İstehsal Zavodunun rəsmi nümayəndəsi- yerli məhsul

Zamanət: istehsalçı tərəfindən həyata keçirilir (1 və ya 2 illik zəmanət). Təmir şirkət tərəfindən həyata keçirilir. Ehtiyat hissələri çatdırılaraq yerində deyişilir

Kredit: Kredit yoxdur. Azmaş lizing Gəncə avtomobil zavodu tərfindən lizinq təşkil edilir.

İllik həçmi- il ərzində 400-500 ədəd müxtəlif aqreqatlar satılır

Problemlər və istəklər- **problem göstərilməyib.**

Azertexnika MMC

Şirkətin adı: Azertexnika MMC

Şirkətin nümayəndəsi: **Samir Hüseynov**, Satış şöbənsinin rəisi

Fəaliyyət müddəti: 2001-ci ildən (20 il)

Satışda olan mühərriksiz avadanlıqlar: Ümumi kənd təsərüfatı texnikası: asılan, qoşulan aqreqatlar və ehtiyyat hissələridə satılır

Yerli brendlər və avadanlıqlar: Türkiyə tehsalı (Tumosal)

Zamanət: istehsalçı tərəfindən 1 zəmanət. Təmir şirkət tərəfindən həyata keçirilir.

Kredit: Partnyor lizinq şirkəti tərəfindən təşkil edilir. Satıcıdan kredit

İllik həçmi- il ərzində ortalama 200-300 ədəd müxtəlif aqreqatlar satılır

Problemlər və istəklər- **problem göstərilməyib.**

Grand Motors MMC

Şirkətin adı: Grand Motors MMC

Şirkətin nümayəndəsi: **Orxan Cəfərov**, Satış şöbənsinin rəisi

Fəaliyyət müddəti: 2008-ci ildən (13 il)

Satışda olan mühərriksiz avadanlıqlar: Ümumi kənd təsərüfatı texnikası: asılan, qoşulan aqreqatlar və ehtiyyat hissələridə satılır

Yerli brendlər və avadanlıqlar: Holland New şirkətinin dileri

Zamanət: istehsalçı tərəfindən 2 il zəmanət. Təmir şirkət tərəfindən həyata keçirilir.

Kredit: **Kredit yoxdur. Aqrolizinq ASC tərfindən lizinq təşkil edilir.**

İllik həçmi- il ərzində ortalama 200-300 ədəd müxtəlif aqreqatlar satılır

Problemlər və istəklər- **problem göstərilməyib.**

YERLİ İSTEHSALÇI- GƏNCƏ İSTEHSAL ZAVODU

Kultivator 5 cərgəli gübrəspənlə AKB-4.2

Markası: AKB-4.2

İstehsal edildiyi ölkə: Azərbaycan

Növü: asma kultivator-bitkiqidalandırıcı

Təyinatı: qarğıdalı və s. texniki bitkilər

İşçi orqanının sayı: 5 ədəd

Cərgə arası məsafə: 45-70 sm

Çəkisi: 630 kq.

Satış qiyməti: 7611,00 AZN

YERLİ İSTEHSALÇI- Kaspi Yıldız

Kotan 4 gövdəli asma (təkərli)-AK-4-35

Qiymət: 2 126,40 AZN

İstehsalçı ölkə: Azərbaycan

İstehsalçı: Kaspi-Yıldız MM

Növü: 4 gövdəli asma kotan-təkərli

En götürümü: 140 sm

Bir gövdənin en götürümü: 35 sm

Şumlama dərinliyi: 27-30 sm

Saatlıq məhsuldarlıq: 1 ha/saat

Çəkisi: 550 kq

İşçi sürəti: 7-9 km/saat

Aqreqatlaşdığı traktorun gücü: 85 (a.q.)

YERLİ İSTEHSALÇI- Kaspi Yıldlz

Kotan 5 gövdəli asma (təkərli)-AK-5-35

Qiymət: 2 350,60 AZN

İstehsalçı ölkə: Azərbaycan

İstehsalçı: Kaspi-Yıldız MM

Növü: 5 gövdəli asma kotan-təkərli

En götürümü: 175 sm

Bir gövdənin en götürümü: 35 sm

Şumlama dərinliyi: 27-30 sm

Saatlıq məhsuldarlıq: 1,2-1,3 ha/saat

Çəkisi: 550 kq

İşçi sürəti: 7-9 km/saat

Aqreqatlaşdığı traktorun gücü: 100+ (a.q.)

YERLİ İSTEHSALÇI- İmprotex İndustries

Qiymət: 3 300-4500 AZN

İstehsalçı ölkə: Azərbaycan

İstehsalçı: İmprotex İndustries

Növü: Pambıq/tərəfəz daşınması üçün qoşqular

Yalnız sifarişlər əsasında istehsal olur

3.3. Onlayn Rejimdə Satış Edən Müəssisələr

Həmçinin ikinci əl (istifadə olunmuş) kənd təsərrüfatı aqreqatları, onlayn satış mağazalarından təchiz oluna bilər.

Bu sahədə ən çox istifadə olunan internet satış məkanları bunlardır:

www.aqrobazar.com
www.tezbazar.az
www.makina.az
www. dizel.az

Yuxarıda göstərilən internet səhifələrində elanlar səhifənin administratorları həmçinin səhifə istifadəciləri tərəfindən yerləşdirilir.

3.4. Rəqib Təkliflərin Araşdırılması

Mühərriksiz aqreqatlar bazarında ən geniş təklif olunan mexanizmlər Rusiya, Türkiyə, Belarus və Niderland Krallığında istehsal olunmuş alətlərdir.

Yerli istehsalçılar ilə rəqabətdə onların qiyməti bir qədər yüksəkdir, lakin, istifadəçilərin fikrincə Türkiyə və Rusiyadan idxal olunan məhsullar keyfiyyətçə daha üstündür.

Belə ki, Azərbaycanın “Kaspi Yıldız” şirkəti tərəfindən istehsal olunan 5 gövdəli asma (təkərli)-AK-5-35 kotanın qiyməti 2350.40 AZN olduğu zaman, Türkiyənin “Alpler” istehsalı olan 5 gövdəli asma (təkərli) SP 145 modelli kotanın qiyməti 2461.66 AZN təşkil edir. Qiymət fərginin az olmasını nəzərə alarq istehlakçıların əksəriyyəti Türkiyə məhsuluna üstünlük verir.

Rəqib təkliflərin qiymət rəqabətliliyin bir amili də idxal olunan aqreqatlara gömrük rüsumlarının tətbiq olunmamasıdır. Bundan əlavə digər ölkələrin istehsalçıları geniş daxili bazar və ixrac imkanlarından geniş istifadə edərək daha böyük sayda istehsal imkanlarını əldə etmiş olur və bu səbəbdən bir ədəd texnika istehsalının maya dəyəri aşağı olur.
Yerli istehsalçıların fikrinçə, onların məhsullarının daha rəqabətli olması üçün, Azərbaycanda istehsal olunan məhsullarla eyni məhsul idxal edildikdə bu məhsullara gömrük rüsumları tətbiq olunmalıdır.

3.5. İstehlakçıların sorğusu

Araşdırma zamanı 12 agro müəssisə və fərdi fermer təsərrüfatı ilə sorğu keçirilmişdir.

Sorğu zamanı bir sıra məsələlərin həllinə zərurət yarandığı bildirilmişdir.

Belə ki, təsərrüfatlar aqrotexniki mexanizmlərin qıtlığı, yüksək satış qiymətləri, servis zamanı yubanmalar və ehtiyat hissələrinin uzun zaman gözləmək məcburiyyəti, kredit və lizinq faizlərinin yüksəkliyi, avandanlıqlar sifariş edildikdə gec çatdırılma müddəti, lizinq rəsmiləşdirilməsində mükəmməl bürokratik tələblərin olması kimi məsələləri səsləndiriblər.

Eyni zamanda, yekdil fikir olaraq bildirilib ki seçim baxımından bazarda təmsil olunmuş məhsulların çeşidi çox azdır.

3.6. Mühərriksiz kənd təsərrüfatı aqreqatları bazarın SWOT təhlili

STRENGTHS (GÜCLÜ TƏRƏFLƏR)

- Kənd təsərrüfatının Azərbaycan iqtisadiyyatında mühüm rolu
- Kənd təsərrüfatı məhsulları istehsalının daimi artımı
- Becərilən torpaq sahələrinin ildən ilə genişləndirilməsi
- Kənd təsərrüfatına yatırımların daimi artırılması

WEAKNESSES (ZƏİF TƏRƏFLƏR)

- Yüksək lizinq və kredit faizləri
- Lizing prosedurlarının mürəkkəbliyi
- Məhsul seçiminin kifayət qədər geniş olmaması
- Texniki servisin lazımı səviyyədə peşəkar olmaması

OPPORTUNİTİES (İMKANLAR)

- Azad olunmuş torpaqlarda kənd təsərrüfatının inkişaf perspektivləri
- Yerli istehsalçıların ilk təcrübələrinin mövcudluğu
- Beynəlxalq şirkətlərin istehsalının lokallaşdırılması imkanları

THREATS (TƏHLÜKƏLƏR)

- Mühərriksiz aqreqatların idxalına sərf olunacaq valyuta ehtiyatlarının artımı
- İdxaldan asılılıqın artması
- İdxal olunan məhsullardan asılılıq nəticəsində kənd təsərrüfatı sektorunun inkişafının ləngiməsi

RƏQABƏT ARAŞDIRMASI, İSTEHLAKÇI SORĞUSU, YERLİ İSTEHSALÇI, RƏQABƏT TƏKLİFLƏR TƏHLİLLƏRİNİN NƏTİCƏLƏRİ

- Yerli istehsal üçün kifayət qədər zəmin yaradılmışdır və artıq iki istehsalçı mövcuddur: Kaspi Yıldız MMC və Gəncə İstehsal Zavodu;

- Yerli istehsalçıların məhsulların qiymətləri idxal olunan (Türkiyə və Rusiyadan) məhsullardan çüzi fərqlənir;

- Aqreqatların alınması üçün lizinq və kredit faizləri yüksək olmaqla yanaşı lizinqin rəsmiləşdirilməsi prosesi kifayət qədər mürəkkəbdir;

- İdxalçılar və distribütorların bəzilərinin fikrinçə gömrük prosedurları sadələşdirilməlidir;

- Mühərriksiz kənd təsərrüfatı aqreqatları bazarında yüksək tələbat səviyyələri müşahidə olunur və yaxın zamanlarda bu səviyyələr saxlanılacaqdır;

- Mövcud yerli istehsalçılardan əlavə ölkə üzrə fəaliyyət göstərən maşınqayırma zavodları kotan, mala, kultivator, dırmıq və qoşquların istehsalı üçün lazımı texniki imkanlara malikdir;

- İdxal olunan məhsullara rüsumların tətbiq olunmaması yerli istehsalçılar üçün inkişaf perspektivlərini ləngidir.

4. DÖVLƏT DƏSTƏYİ PROQRAMLARI

"Azərbaycan Respublikası Kənd Təsərrüfatı Nazirliyinin fəaliyyətinin təmin edilməsi və “Bir sıra mərkəzi icra hakimiyyəti orqanlarının strukturlarının təsdiq edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2010-cu il 14 iyul tarixli 1015 nömrəli Sərəncamında dəyişiklik edilməsi barədə" Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2014-cü il 03 oktyabr tarixli 761 nömrəli Sərəncamına uyğun olaraq Azərbaycan Respublikasının Kənd Təsərrüfatı Nazirliyi yanında Kənd Təsərrüfatı Kreditləri üzrə Dövlət Agentliyinin əsasında Azərbaycan Respublikasının Kənd Təsərrüfatı Nazirliyi yanında Kənd Təsərrüfatı Layihələri və Kreditlərinin İdarə Edilməsi üzrə Dövlət Xidməti yaradılmışdır.

"Aqrolizinq" Açıq Səhmdar Cəmiyyətinə məxsus kənd təsərrüfatı texnikasının və texnoloji avadanlıqların hüquqi və fiziki şəxslərə lizinqə verilməsi və ya lizinq yolu ilə satılması Qaydaları"nın təsdiq edilməsi və "Aqrolizinq" Açıq Səhmdar Cəmiyyətinin fəaliyyətinin təşkili ilə bağlı zəruri tədbirlərin həyata keçirilməsi haqqında AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI NAZİRLƏR KABİNETİNİN QƏRARI

Azərbaycan Respublikası
Kənd Təsərrufatı Nazirliyi

Aqrar Xidmətlər Agentliyi

DÖVLƏT DƏSTƏYİ PROQRAMLARI

Kənd təsərrüfatı məhsulları istehsalının subsidiyalaşdırılması QAYDASI (Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2019-cu il 27 iyun tarixli 759 nömrəli Fərmanı ilə təsdiq edilmişdir).

Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2005-ci il 31 yanvar tarixli 11 və 12 nömrəli qərarlarına əsasən kənd təsərrüfatı məhsullarının istehsalı və emalı sahəsində istifadə edilən və lizinq müqaviləsinin obyekti olan əksər maşın və texniki vasitələr, o cümlədən traktorlar, suvarma qurğuları, torpağın hazırlanması və işlənməsi üçün katoklar, kənd təsərrüfatı bitkilərinin yığılması və ya döyülməsi üçün maşın və mexanizmlər, otbiçənlər, yumurta, meyvə və ya digər kənd təsərrüfatı məhsullarının təmizlənməsi, sortlaşdırılması və ya çıxdaş edilməsi üçün maşınlar, sağıcı qurğu və aparatları, südün emalı və təkrar emalı üçün avadanlıqlar, toxumların yetişdirilməsi üçün avadanlıqlar, quşçuluq üçün inkubatorlar və bruderlər, toxum, taxıl və paxlalı bitkilərin təmizlənməsi, çeşidlənməsi və ya kalibrovka edilməsi üçün maşınlar, unüyütmə sənayesi üçün avadanlıqlar və ya taxıl və quru paxlalıların emalı üçün avadanlıqlar və s. idxal edilərkən idxal rüsumundan və əlavə dəyər vergisindən azaddırlar.

AKİA
AQRAR KREDİT VƏ İNKİŞAF AGENTLİYİ

DÖVLƏT DƏSTƏYİ PROQRAMLARININ POTENSİAL TƏSİRLƏRİ

- Dövlət tərəfindən tətbiq olunan dəstək proqramları, o cümlədən idxal rüsumundan azadolmalar hal-hazırda kənd təsərrüfatı avadanlıqlarının ölkəyə gətirilməsi üçün ən səmərəli addımlardan biri kimi qiymətləndirilə bilər;

- Eyni zamanda, yerli istehsalçıların bazara çıxışı və onlar üçün müvafiq əlverişli şərait yaratmaq üçün, idxal olunan məhsullara müvafiq rüsumların tətbiqi məqsədəuyğun hesab edilə bilər;

- Bundan əlavə, yerli istehsalçılara dəstək olaraq, dövlət tərəfindən təqdim olunan lizinq və kredit şərtlərində yerli məhsulların təchizatı zamanı əlavə güzəştlər tətbiq oluna bilər;

- Əlavə dəstək olaraq, mühərriksiz kənd təsərrüfatı aqreqatları istehsalçılarına dövlər tərəfindən texniki dəstəyin (hüquqi, marketing, təlim və sair) göstərilməsi məqsədəuyğun hesab edilir.

5. İNKİŞAF PERSPEKTİVLƏRİ

5.1. İstehsal

Son 3 ildə təchiz olunmuş kotan, qoşqular, mala, kultivator və ot dirmığı aqreqatlarının ölkəyə idxalına nəzər salarkan, bazarın ümumi illik maliyyə vəsaitinin həcminin, istehsalın yenidən təşkili üçün kifayət qədər olmamasını diqqətə gətirir.

Belə ki, bir kotanın orta bazar qiyməti 2400-3000 AZN, bir ədəd qoşqunun qiyməti 1000-1500 AZN, malanın qiyməti 7000-8000 AZN, kultivatorun dəyəri 7000-8000 AZN, ot dırnığının qiyməti 1000-1300 AZN-dir.

Beləliklə, bazarın ümumi həcmini və ixrac imkanlarının məhdud olmasını nəzərə alaraq yeni istehsalatın təşkili riskli sərmaye kimi qiymətləndirilə bilər.

Lakın, Azərbaycanın müxtəlif bölqələrində, xüsusən Bakı şəhərində bir sıra maşınqayırma müəssisəsi mövcuddur ki, onların infrastrukturu və avadanlığı sözügedən aqreqatların istehsalını asanlıqla icra edə bilər. Bu sırada, Bakı Maşınqayırma Zavodu, Bakı Fəhləsi Zavodu, Bunyat Sərdərov adına Maşınqayırma Zavodu, Mingəçevir Maşınqayırma Zavodu və sair müəssisələr sadalana bilər.

5.2. Beynəlxalq Brendlərinin Məhsul İstehsalının Lokallaşdırılması

Araşdırma əsnasında bir sıra beynəlxalq istehsalçılar ilə əlaqə saxlanılmışdır və Azərbaycanda birgə istehsalın təşkili barəsində təkliflər sürülmüşdür.

Belarusun «Минский Завод Шестерен» və Türkiyənin “Cansa” şirkəti təklifə maraq göstərmiş və bazar hesablamalarına dair təhlil hesabatının təqdim olunmasını xahiş etmişlər.

Beləliklə, böyük bir ehtimal ilə hesab etmək olar kı, bu istiqamətdə işlər davam etdirilsə, konkret nəticələr əldə olunmuş olar.

Türkiyə istehsalçısı Azərbaycanda istehsal onun MDB-nin digər bazarlarına (Orta Asiya) çıxışını təmin etmiş olar ehtimalını bildirmişdir.

6. ÜMUM TƏDBİRLƏR PLANI

Aşağıda təqdim olunmuş ümumi tədbirlər planı, müvafiq beynəlxalq təcrübə və Azərbaycanın reallıqlarının inteqrasiyası əsasında təqdim olunmuşdur və sərmayəçilər tərəfindən ümumi dəyərləndirilmə üçün hazırlanmışdır.

Sərmayə qərarının verilməsindən öncə daha ətraflı və faktiki kapital və istismar xərclərinin hesablanmasına arxalanan biznes planın hazırlanması tələb olunur.

1. İqtisadiyyat Nazirliyi, Kənd Təsərrüfatı Nazırliyi, KOBİA və sair qurumların iştirakı ilə işçi qrupun yaradılması

2. İşçi qrup cərçivəsində müvafiq potensial istehsalçıların (müəssisələrin) siyahısının yaradılması

3. Kənd Təsərrüfatı Nazirliyi, Aqrar Kredit və İnkişaf Agentliyi, Aqrolizin ASC tərəfindən birgə "Sərmayəçinin həvəsləndirmə planının tərtibatı" (sözügedən plan üzrə, minimal təchizat həcmi, lizinq və sair dəstək və qüzəştlərin siyahısının hazırlanması);

Ümumi Tədbirlər Planı (davamı)

4. Bütün siyahıda olan potensial istehsalçıların qiymətləndirilməsi (müvafiq auditlərin (texniki, maliyyə, keyfiyyət və SƏTƏM üzrə) keçirilməsi);

5. Auditin nəticələrinin qiymətləndirilməsi və ümumi potensial iştirakçıları siyahı sayının azaldılması (3 müəssisəyə kimi);

6. 3 müəssisənin iştirakı ilə tenderin keçirilməsi (əsasən istehsalat prosesinin təsviri, işçi heyətin qiymətləndirilməsi, mal-materialların təçhizatı mexanizmi, bazara çıxarılan məhsulların maya dəyəri və satış qiymətləri, istehsalın tam təşkili və məhsul istehsalının başlanması müddəti, layihənin icra planı, layihənin keyfiyyət planı);

7. Tender qalibinin elan olunması və müqavilənin imzalanması;

Ümumi Tədbirlər Planı (davamı)

8. Layihə üzrə istehsalat planına nəzarət;

9. İstehsalçı müəssisəyə dəstəyin göstərilməsi;

10. İstehsalçı müəssisəyə təchizat planında göstərilmiş həcmlər üzrə təminatların verilməsi;

11. Avans ödənişlərinin verilməsi məsələsinə baxılması (layihənin icra mərhələlərinə bölərək hər bir mərhələnin sonunda ödənişin edilməsi)

12. Layihənin pilot mərhələsinin uğurla başa çatdırılmasından sonra, istehsalın genişləndirilməsi və yerli istehsalçıya dəstək olmaq məqsədi ilə idxal gömrük və vergi qüzəştləri məsələsinin bir daha dəyərləndirilməsi.

13. Səmərəli texniki servis və ehtiyat hissələrinin təchizatı, eyni zamanda satış sisteminin qurulması.

14. Məhsul çeşidinin tədricən genişləndirilməsi

7. NƏTİCƏLƏRİN QISA XÜLASƏSİ

- Aqrar sektor ölkənin ən qabaqçıl sektorlarından biri olaraq məşqul olan əhalinin 36-38% işlə təmin edir;

- İxraciyata görə kənd təsərrüfatı məhsullarının həcmi dövlətin ixraciyyat strukturunda 2-ci yer tutur;

- Son 5 ildə kənd təsərrüfatının inkişaf templərinə baxmayaraq istehsalat həçmi, infrastruktur və texnika baxımından 1985-1990-ci illərin rəqəmlərinə hələ də nail olmayıb. Bu öz növbəsində, sənayənin yüksək inkişaf potensialından xəbər verir;

- Bu təhlilin mövzusu olan kotan, mala, kultivator frez, ot toplayan dırmıq və qoşqular aqreqatlarına tələbat stabil olaraq qalır və hər il sözügedən aqreqatların idxalına million manatlarla vəsait sərf olunur;

- Buna baxmayaraq, bazarın tələbi böyük bir hissədə ödənilməyib, və bu günə olan statistikaya əsasəs hər 100 traktora 13 kotan, 3 kultivator, 2 otbiçən düşür (2019-cu il statistikası). Beləliklə, ölkədə olan traktorların sayı onlar qoşqu alətlərinin sayından dəfələrlə çoxdur və bu ciddi disproporsiya kultivasiya və becərmə işlərinin vaxtında və səmərəli icra olunmasında ciddi çətinliklər yaradır.

Nəticələrin Qısa Xülasəsi (damamı)

- Yerli istehsal üçün kifayət qədər zəmin yaradılmışdır və artıq iki istehsalçı mövcuddur: Kaspi Yıldız MMC və Gəncə İstehsal Zavodu;

- Yerli istehsalçıların məhsulların qiymətləri idxal olunan (Türkiyə və Rusiyadan) məhsullardan çüzi fərqlənir;

- Aqreqatların alınması üçün lizinq və kredit faizləri yüksək olmaqla yanaşı lizinqin rəsmiləşdirilməsi prosesi kifayət qədər mürəkkəbdir;

- İdxalçılar və distribütorların bəzilərinin fikrinçə gömrük prosedurları sadələşdirilməlidir;

- Mühərriksiz kənd təsərrüfatı aqreqatları bazarında yüksək tələbat səviyyələri müşahidə olunur və yaxın zamanlarda bu səviyyələr saxlanılacaqdır;

- Mövcud yerli istehsalçılardan əlavə ölkə üzrə fəaliyyət göstərən maşınqayırma zavodları kotan, mala, kultivator, dırmıq və qoşquların istehsalı üçün lazımı texniki imkanlara malikdir;

- İdxal olunan məhsullara rüsumların tətbiq olunmaması yerli istehsalçılar üçün inkişaf perspektivlərini ləngidir.

Nəticələrin Qısa Xülasəsi (damamı)

- Bazarın həcm məhdudiyyətlərini nəzərə alaraq yenidən təşkil olunmuş istehsalat deyil, mövcud maşınqayırma müəssisələrində istehsalatın təşkili təklif olunur;
- İstehsalçılar üçün müvafiq şərait və dəstək yaradılmalıdır ki, onlar qoyduqları sərmayələrin itki ilə nəticələnməyəcəyinə əmin olsunlar;
- Beynəlxalq brendlərin Azərbaycanda istehsal təşkil etmək üçün dəvət olunması perspektivli addım hesab oluna bilər;
- İstehsalat ilk öncə tam dəqiqliklə planlaşdırılmış plan üzrə hərəkət etməli və uğurlu olduqda tədricən genişləndirilməlidir;
- Yerli istehsalın qorunması üçün müvafiq addımların (zəmanətli təchizat həcmi, idxal güzəştlərinin aradan qaldırılması və sair) atılması nəzərdən keçirilməlidir

ƏLAVƏ 1

Kənd Təsərrüfatı Nazirliyinin 2019-cu il üçün məlumat arayışı

Kənd təsərrüfatı istehsal vasitələri ilə təminat 2019-cu ildə kənd təsərrüfatı məhsulları istehsalçılarının kənd təsərrüfatı texnikası, texnoloji avadanlıqlar, mineral gübrələr, pestisidlər və cins damazlıq heyvanlarla təmin olunması istiqamətində fəaliyyət davam etdirilmişdir.

Bu ildə 4117 ədəd kənd təsərrüfatı texnikası, o cümlədən 135 ədəd taxılyığan kombayn, 749 ədəd traktor, 3233 ədəd traktora qoşulan və digər kənd təsərrüfatı texnikalarının 2205 nəfər hüquqi və fiziki şəxslərə lizinqə verilməsi və satışı güzəştli şərtlərlə maliyyələşdirilmişdir . Bu texnikaların 1265 ədədi "Aqrolizinq" ASC tərəfindən, qalan 2852 ədədi isə digər təchizatçılar tərəfindən satılmışdır. Göründüyü kimi, güzəştli şərtlərlə satılan texnika bazarının liberallaşdırma istiqamətində əhəmiyyətli nəticələrə nail olunmuşdur.

ƏLAVƏ 2

Kənd təsərrüfatı bitkilərinin cəmi əkin sahəsi, ha

	2015	2016	2017	2018	2019
Respublika üzrə cəmi	**1585389**	**1628306**	**1665710**	**1738040**	**1717054**
Bakı şəhəri	**530**	**717**	**1227**	**1233**	**1000**
Abşeron iqtisadi rayonu	**2849**	**4184**	**5543**	**6818**	**8152**
Xızı rayonu	1678	2396	3616	4398	5980
Abşeron rayonu	1132	1761	1894	2388	2140
Sumqayıt şəhəri	39	27	33	32	32
Gəncə-Qazax iqtisadi rayonu	**187208**	**195866**	**205346**	**210105**	**205185**
Gəncə şəhəri	108	58	421	413	472
Qazax rayonu	13450	14895	17018	18964	19804
Ağstafa rayonu	18526	21132	22221	21407	22041
Tovuz rayonu	25152	26439	34104	34435	29103
Şəmkir rayonu	44403	45892	41561	43010	40556
Gədəbəy rayonu	13254	13740	13674	13794	12896
Daşkəsən rayonu	2443	2327	2503	2017	1874
Samux rayonu	20241	20512	21246	22816	22367
Göygöl rayonu	13362	12982	10159	10329	10830
Goranboy rayonu	35827	37515	42119	42635	44866
Naftalan şəhəri	442	374	320	285	376
Şəki-Zaqatala iqtisadi rayonu	**186099**	**193992**	**186967**	**183144**	**183774**
Balakən rayonu	14046	15586	15288	15458	15495
Zaqatala rayonu	31053	31194	28589	28605	28624

Qax rayonu	18181	19519	20317	19907	20120
Şəki şəhəri	74014	77812	76340	75936	76632
Oğuz rayonu	20169	20736	20593	19353	19118
Qəbələ rayonu	28636	29145	25840	23885	23785
Lənkəran iqtisadi rayonu	**113686**	**117364**	**120880**	**116367**	**115548**
Astara rayonu	6657	7226	6544	6522	5972
Lənkəran şəhəri	8112	8152	8165	7212	7254
Lerik rayonu	3529	4537	5050	5193	5299
Yardımlı rayonu	5564	5166	4976	5165	5193
Masallı rayonu	18300	18061	16782	18004	17330
Cəlilabad rayonu	71524	74222	79363	74271	74500
Quba-Xaçmaz iqtisadi rayonu	**114161**	**115933**	**101359**	**105344**	**109808**
Qusar rayonu	37336	37384	33427	33512	35825
Xaçmaz rayonu	41684	42817	32751	33398	34627
Quba rayonu	18053	17251	16302	16160	16403
Şabran rayonu	13939	14782	13855	15304	15995
Siyəzən rayonu	3149	3699	5024	6970	6958
Aran iqtisadi rayonu	**684218**	**695906**	**742685**	**779841**	**754375**
Göyçay rayonu	20959	21205	22324	22063	22904
Beyləqan rayonu	48097	49019	49532	49874	48777
Ağcabədi rayonu	61780	65957	58950	65863	67950
Bərdə rayonu	52897	53320	54484	54860	54850
Neftçala rayonu	56723	59254	72169	67768	55116
Biləsuvar rayonu	41716	42960	43637	51232	51246
Salyan rayonu	44223	46282	47764	46903	47328
Yevlax şəhəri	33674	30545	30731	31164	32137
Mingəçevir şəhəri	225	162	207	190	221

Ağdaş rayonu	28320	24098	27160	27209	27851
Ucar rayonu	28500	27976	28446	29955	29088
Zərdab rayonu	36104	37128	42668	42799	43251
Kürdəmir rayonu	62736	63329	65441	67551	67895
İmişli rayonu	42061	42387	53178	50030	45514
Saatlı rayonu	48939	51682	56122	55710	55416
Sabirabad rayonu	57191	59592	68269	67126	67203
Hacıqabul rayonu	19996	20931	21527	49468	37552
Şirvan şəhəri	77	79	76	76	76
Yuxarı Qarabağ iqtisadi rayonu	**115528**	**117667**	**112942**	**122419**	**122923**
Cəbrayıl rayonu	3624	3684	4031	4113	4035
Füzuli rayonu	41048	44431	45764	46066	46287
Ağdam rayonu	30534	30497	25574	30954	30802
Tərtər rayonu	26462	27106	26036	26109	26853
Xocalı rayonu	2676	2459	2117	3336	2898
Şuşa rayonu	5175	2822	3135	3150	3046
Xocavənd rayonu	6009	6668	6285	8691	9002
Kəlbəcər –Laçın iqtisadi rayonu	**4446**	**4517**	**3421**	**3733**	**2955**
Kəlbəcər rayonu	655	614	516	554	325
Laçın rayonu	3397	3439	2600	2964	2440
Qubadlı rayonu	34	37	44	62	77
Zəngilan rayonu	360	427	261	153	113
Dağlıq Şirvan iqtisadi rayonu	**115250**	**120634**	**123809**	**147101**	**150364**
Qobustan rayonu	23395	25046	26091	31673	32215
İsmayıllı rayonu	32802	33252	33376	33332	33731
Ağsu rayonu	37448	39173	40159	39808	40353

Şamaxı rayonu	21605	23163	24183	42288	44065
Naxçıvan Muxtar Respublikası	**61414**	**61526**	**61531**	**61935**	**62970**
Naxçıvan şəhəri	2095	2095	2095	2095	2095
Şərur rayonu	17115	17115	17115	17115	17115
Babək rayonu	16172	16172	16172	16172	16172
Ordubad rayonu	3933	3937	3937	3937	3937
Culfa rayonu	7718	7718	7718	7718	8213
Kəngərli rayonu	8152	8256	8261	8665	9205
Şahbuz rayonu	2655	2659	2659	2659	2659
Sədərək rayonu	3574	3574	3574	3574	3574